

Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв

Інститут сучасного мистецтва

(назва інституту)

Кафедра режисури та акторської майстерності

2024 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПАНТОМІМА

(повна назва навчальної дисципліни)

для здобувачів вищої освіти

02 Культура і мистецтво

(шифр і назва)

026 Сценічне мистецтво

(шифр і назва спеціальності)

Перший бакалаврський

(бакалавр, магістр)

(назва освітньої програми)

Режисер театралізованих видовищ і свят

(за наявності)

(назва спеціалізації)

Вибіркова

галузь знань

спеціальність

освітній рівень

освітня програма

спеціалізація

вид дисципліни

Форма навчання

денна

Навчальний рік

2021/2022

Кількість кредитів ECTS

4

Мова викладання, навчання та оцінювання

українська

Форма підсумкового контролю: **Диференційований залік**

Викладач: Жуковін О.В., кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри сценічного та аудіовізуального мистецтва

Пролонговано: на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» 20__р.
(підпис, ПІБ, дата)

на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» 20__р.
(підпис, ПІБ, дата)

на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» 20__р.
(підпис, ПІБ, дата)

КИЇВ – 2021

Розробник: (вказати авторів: ПІБ, науковий ступінь, вчене звання, посада, кафедра)

Жуковий О.В., кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри сценічного та аудіовізуального мистецтва

ПОГОДЖЕНО:

Директор інституту _____

(Кулиняк М.А.)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

ЗАТВЕРДЖЕНО

Зав. кафедри _____

(Хоролець Л.І.)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Протокол № 1 від « 02. » 09_2021_р.

Протокол № 1 від « 01. » вересня 2021 р.

Схвалено науково – методичною радою Академії

Протокол від « 07. » 09_2021_ року № 1

Голова науково-методичної комісії _____

(підпис)

(Телячий Ю.В.)

(прізвище та ініціали)

« 07. » 09_2021_ року

Пояснювальна записка

Витоки пантоміми сходять до язичеських релігійних ритуалів, до мистецтва давньогрецьких мімів. Як вид театру з'явилася в Римській імперії в епоху Августа. У середньовіччя пантоміма була заборонена церквою, але продовжувала жити в мистецтві мандрівних мімів, гистріонів, жонглерів, блазнів і менестрелів. Розцвіла в 16-18 ст. в імпровізаційній комедії дель арте, театрі бродячих італійських акторів, які включали у вистави безсловесну інтермедію. Першою пантомімою стала побутова (любовна) мелодрама, арлекінада. В 18-19 ст. арлекінада перетворилася в улюблений жанр французького балаганного театру.

У театрі нового часу пантоміма вперше з'явилася у вигляді театралізованого балету (пантоміма Д.Вівера в театрі «Друрі-Лейн» у Лондоні, 1702). Протягом 18 ст. існувала в театрах як інтермедії в антрактах трагедій і комедій, ставши предтечею водевілю. В 1750 пантоміма стала складовою частиною драматичного балету Ж. Ж. Новера.

У розвитку пантоміми стала творчість Ж. Г. Б. Дебюро в паризькому театрі «Фонамбюль» (1819), коли він вивів на підмостки П'єро, який став класичним персонажем пантоміми, а Дебюро поклав початок ліричній поетичній пантомімі.

Наприкінці 19 ст. пантоміма розвивається в європейських мюзик-холах і театрах мініатюр як окремі естрадні номери. В 20 ст. зародилася марсельська школа пантоміми на чолі з Л.Руффом. В Англії в трупі Ф.Карно вперше виступив Ч.Чаплін. У Німеччині пантомімою займався М.Рейнхардт. Зліт пантоміми в другій половині 1950-х пов'язаний з появою безпредметної пантоміми на основі спадщини Дебюро. В 1933 Ж-Л.Барро став використати пластику як самодостатню мову. М. Марсо винайшов маску клоуна Біпа. Сучасний мім досконало володіє тілом і знає мову балету, він акробат, жонглер, драматичний артист.

На Русі пантоміма входила до складу багатьох народних ігор й обрядів, виступів блазнів. В 19 в. пантоміма ставилися на підмостках балаганів й у цирках. В 1910-х виразні засоби пантоміми привернули увагу режисера К. А. Марджанова, Н. Н. Евреїнова, А. Я. Таїрова, В. Е. Мейерхольда.

Курс „Пантоміми” є складовою частиною підготовки режисерів театралізованих вистав та шоу-програм заочної форми навчання.

Мета дисципліни – всебічний розвиток та тренування психофізичного апарату за допомогою різноманітних тренувальних комплексів та вправ. Оволодіння принципами побудови мімодрами.

Загальний обсяг курсу - 54 години, в тому числі: лекцій - 2 години, практичних занять - 10 годин, , самостійної роботи - 42 години.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
для студентів заочної форми навчання.

№ З/ п	Назва теми	Кількість годин					Форма контролю
		Всього	в т.ч.				
			лекції	практичні	індивідуальні	самостійні	
1	2	3	4	5	6	7	8
VII семестр							
1.	Основи пантоміми. Історія жанру. Закони стилізації руху.	12	1		1	2	
2.	Робота з предметом.	4		2		5	
3.	Розминочно-тренувальний комплекс класичної пантоміми.	11		2		5	
4.	Робота з уявним предметом.	8		2		5	
5.	Комплекс вправ на засвоєння принципів біомеханіки та статурної виразності.	4		2		5	
6.	Алегорія та мімодрама.	15	1	2		20	експрес-опитування
	Всього	54	2	10		42	Залік.

Зміст дисципліни

III семестр

Тема 1. Основи пантоміми. Історія жанру. Закони стилізації руху.

Історія виникнення і розвитку пантоміми як виду мистецтва.

Арсенал виразних засобів пантоміми (рух, жест, поза). Традиції та повації.

Пантоміма в античному світі, близькі за жанром та змішані види мистецтва. Пантоміма в театрі Сходу: Індія, Японія, Китай. Комедія масок. Скоморохи. Декру, Чаплін, Марсо. Пантоміма в народних святах та обрядах. Поняття про мімодраму та її виразні засоби (музика, світло, шуми, костюм, реквізит і т.ін.).

Специфіка запису пантоміми, вільної пластики, клоунський та „вуличний” театр.

Тема 2. Робота з предметом.

Маніпуляції з дрібними предметами (завантаження пальців).

Робота з аксесуарами (підніс, тростинка, гімнастична палка, віяло, капелюх, циліндр, рукавички).

Балансування предметами, жонгливання однаковими за розміром та вагою та рівновеликими предметами (пляшки, булави, обручі, ножі, м'ячі).

Робота з тканиною (рівновеликі та різнофактурні клапті, пелерини, плащі, хустки).

Парні та групові вправи по матеріалу всього розділу. Одиночні, дрібногрупові, масові етюди з предметами.

Тема 3. Розминочно-тренувальний комплекс класичної пантоміми.

Вправи на засвоєння стилізації сюжету, розгортання та розмір жесту. Види стилізованого жесту. Вправи на виразність стилізованої жестикуляції.

Вправи на засвоєння законів стилізації організації тіла у просторі.

Техніка простого класичного кроку на місці, боковий та розгорнутий крок на місці. „Задній” крок на місці. „Закрок”.

Стилізована хода. Усі види кроку в усіх напрямках.

Засвоєння техніки стилізації бігу (біг на місці в усіх його видах та біг з дійсним пересуванням).

Техніка вертикальних „пересувань” (підйом та спуск сходинками, на канаті, „політ”).

Засвоєння основ мінування (верхня та нижня частина обличчя, „знак емоції”).

Тема 4. Робота з уявним предметом.

Елементарні дії з уявними геометричними площинами (коло, прямокутник, квадрат, овал, трикутник).

Дії з предметами в лінійному розгортанні руху (вперед, назад, вгору, вниз, бокові та діагональні зміщення).

Дії з об'ємними геометричними фігурами (циліндр, куб, шар, піраміда).

Дії з уявними об'єктами (м'яч, лук, камінь, палиця, одяг).

Складні маніпуляції з рівновеликими об'ємами та різноваговими об'єктами.

Парні та групові вправи з передачею – прийомом предметів.

Тема 5. Комплекс вправ на засвоєння принципів біомеханіки та статурної виразності.

Біомеханіка Мейєрхольда як засіб виховання пластичної виразності актора.

Принципи, теоретичне підґрунтя, історія виникнення та розвитку біомеханіки.

Канонізація вправ біомеханічного циклу.

Статурна пластика Таїрова – виникнення та розвиток.

Вправи на оволодіння процесом розвитку руху за біомеханічними канонами (елементарний цикл).

Вправи на засвоєння принципів організації ракурсів та поз за законами статурної пластики.

Групові вправи в умовах організації руху за принципами статурної пластики. Комплексні вправи та етюди.

Тема 6. Алгоритм та мимодрама.

Поняття про алгоритмичну пантоміму та мимодраму. Засади організації пошуку виразності в алгоритмі з неживими предметами за принципом – „я – річ”. Принципи пошуку алгоритмичної виразності вищого рівня (рослинний та тваринний світ).

Алгоритмична пантоміма та мимодрама в театрах різних напрямків: Марселя Марсо, Ладіслава Фіалки, Яна Томашевського, Гедрюса Мацкявічуса та Іллі Рутберга. Принципи створення мимодрами на основі літературного матеріалу та оригінального сценарію.

Практичні вправи на характерну виразність.

Антропоморфні вправи.

Взаємодія з алгоритмичними партнерами (людина і об’єкт неживої природи, людина і стихія).

Парні та групові вправи по матеріалу всього розділу.

Практичні заняття.

Балансування предметами, жонгливання однаковими за розміром та вагою та рівновеликими предметами (пляшки, булави, обручі, ножі, м’ячі). Відпрацювання техніки простого класичного кроку на місці, бокового та розгорнутого кроку на місці.

Відпрацювання техніки бігу, техніки „вертикальних” пересувань.

Створення одиночних, дрібногрупових, масових етюдів з предметами.

Завдання для самостійної роботи.

Ознайомлення з рекомендованою літературою, підготовка до експрес-опитування.

Виконання практичних завдань. Жонгливання предметами. Створення групових етюдів та мимодрами на основі літературного матеріалу та оригінальних сценаріїв, написаних студентами. Підготовка до заліку.

Вимоги до заліку.

На залік виносяться:

- робота з предметом (маніпуляції, балансування, жонгливання);
- робота з тканиною;
- одиночні, дрібногрупові, масові етюди з уявними предметами;
- пантомімічні етюди;
- Створення завершених концертних номерів (задум, втілення, показ).

Питання до експрес-опитування:

- 1.Визначення терміну «Пантоміма».
- 2.Історія виникнення Пантоміми як форми театрального мистецтва.
- 3.Загальні закономірності мімічної і пантомімічної поведінки.
- 4.Основні відмінності пантоміми від інших форм видовищних мистецтв.
- 5.Загальні закономірності поведінки людини в просторі.
- 6.Побудова умовності пантоміми.
- 7.Особливості пантоміми.
- 8.Основні правила роботи з уявними предметами.
- 9.Основні принципи пластичної виразності.
- 10.Міміка та її основи.
- 11.Виникнення та розвиток статурної пластики Таїрова.
- 12.Принципи біомеханіки Мейєрхольда.
- 13.Розвиток мімічної виразності.
- 14.Дія в умовах вимушеного мовчання.
- 15.Специфічна особливість пантоміми, яка відрізняє її від інших видів сценічного мистецтва.
- 16.Робота міма з реквізитом.
- 17.Принципи побудови лібрето пантоміми.
- 18.Жанри пантоміми.
- 19.Трюк - виразний засіб пантоміми.
- 20.Створення мімодрами.

Література.

1. Асамаа И.Н. Как себя вести. – Таллин, 1973.
2. Акинщикова Г.И. Соматическая и психофизиологическая организация человека. – Л., 1977.
3. Анастаси А. Дифференциальная психология. Психология индивидуальных различий. – М., 1986..
4. Бербова З. Искусство произвольных упражнений. – М., 1967.
5. Бернштейн Н.А. О ловкости и ее развитии. – М., 1991.
6. Брыкин А.Т. Гимнастическая терминология. – М., 1969.
7. Вербицкая А.В. Основы сценического движения. – М., 1972.
8. Волконский С.М. Искусство и жест. – СПб, 1911.
9. Волконский С.М. Выразительный человек. – СПб, 1913..
10. Голубовский Б.Г. Пластика в искусстве актера. – 1986.
11. Гринер В.А. Ритм в искусстве актера. – М., 1966.
12. Дінейка К.В. Рух, дихання, психофізичне тренування. – К., 1984.
13. Зуев Е.И. Волшебная сила растяжки. – М.: Советский спорт, 1990. – 64 с.
14. Иванов Н.С., Шишмарева Е.С. Воспитание движения актера. – М., 1937.
15. Под ред. Коха И.Э. Основы сценического движения. – М., 1983.
16. Кристи Г. Воспитание актера школы Станиславского. – М., 1976.
17. Куду Э.А., Тидриксаар Х.Э. Художественная гимнастика для всех. – М., 1965.
18. Левицкая И.В. Упражнения на расслабление мышц. – М., 1964.
19. Макарьев Л.Ф. О пластической потенции актера. – Л., 1987.
20. Марков Е.С. Современная зарубежная пантомима. – М., 1985.
21. Мачинская В.И. Гимнастика, исправляющая осанку. – М., 1960.
22. Мейерхольд В.Э. Статьи. Письма. Речи. Беседы. – М., 1968.
23. Морозова Г.В. О некоторых приемах оформления массовой сцены в спектакле. Пластическое воспитание актера в театральном ВУЗе. – Л., 1987.
24. Пластичне виховання / В.А. Опанасюк. – Навчально-методичний посібник. – Рівне: РДК, 1997, - 115 ст
25. Рутберг И.Г. Пантомима. Опосты в аллегории. – М., 1976.
26. Славский Р.Е. Искусство пантомимы. – М, 1962.
27. Станиславский К.С. Собр.соч. в 8 т. – М., 1953-1958.
28. Топорков В.О. Про технику актера. – К., 1961..
29. Щекин Г.В. Как читать людей по их внешнему облику. – К., 1993.